

Geneze české moderní kultury

/Předmluva/

Ve dnech 17.- 19.března 1988 Národní galerie a Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV uspořádaly v Plzni v rámci Smetanovských dnů vědecké sympozium Prameny české moderní kultury. Česká uměnověda se již poosmé sešla v Plzni, aby v mezioborové společensko-vědní spolupráci hledala odpovědi na otázky, kladené vznikající i ustavenou kulturou 19.století. Připomeňme si témata předchozích plzeňských sympozií a dosud vydané sborníky příspěvků:

- 1981 - Historické vědomí v českém umění 19.století. Sborník vydal Ústav teorie a dějin umění ČSAV, Praha 1981 /Uměnovědné studie III/;
- 1982 - Město v české kultuře 19.století. Sborník vydala Národní galerie v Praze 1983 /Studie a materiály 1/;
- 1983 - Divadlo v české kultuře 19.století. Sborník vydala Národní galerie v Praze 1985
- 1984 - Povědomí tradice v novodobé české kultuře. Sborník v tisku;
- 1985 - Průmysl a technika v novodobé české kultuře. Sborník vydal Ústav teorie a dějin umění ČSAV, Praha 1988;
- 1986 - Člověk a příroda v novodobé české kultuře. Sborník v tisku;
- 1987 - Proudý české umělecké tvorby 19.století. Sen a ideál. Sborník v tisku;
- 1988 - Prameny české moderní kultury.

Sympozium Prameny české moderní kultury se v mezioborovém pojetí orientovalo především na českou kulturu 90.let minulého století, která je nejen svébytným kulturně politickým celkem, ale především za rňuje předchozí společenský, myšlenkový a kulturní vývoj 19.sto-

letí a vytváří východiška české kultury století dvacátého.

V programových tezích sympozia byla proto vyslovena hypotéza systému české kultury 90.let. K problému "české moderní kultury" se vyslovili literární vědci, historici, historikové umění, architektury, vědy a techniky, filozofové, muzikologové aj., problém byl zkoumán z hlediska komunikačního, pojmového, textového, sémiotického, historického atd. Jistě bychom našli další metodologické přístupy a obory, které by mohly vypovídat o české moderní kultuře. Především se znovu prokázalo - a to je poznatek a zisk metodologický -, že mezioborový problém se musí řešit mezioborově. Devadesátá léta nelze skutečně chápat jinak než jako systém kultury, sestávající ze vzájemně interakčních prvků politických, literárních, výtvarných, estetických, architektonických, filozofických atd., v němž ovšem fungují i prvky nesystémové, odlišující se od relativně stabilizovaných celků. Projevuje se v nich nejen dialektická negace předchozího vývoje, ale zároveň vytváření klíčových faktorů vývoje následujícího.

Každý systém má však i svou příslušnou systémovou funkci, tvořící smysl fungování systému, jeho společenské a myšlenkové zdůvodnění. Sympozium v tomto směru sice nedospělo k formulaci jedné dominantní funkce, problému české národní kultury sledovaného období. Poukázalo na polyfunkčnost a synkretismus různých tendencí, směrů, slohů i zaměření, jimž dominuje dialektika národního a světového, kterou česká společnost a její kultura řešila

v zápase o vlastní identitu po celé devatenácté století. Tato dialektika národního a světového, aniž byla přímo formulována, se tak stala základním problémem sympozia. Proto také pojem "modernosti" byl v 90. letech chápán nejen jako nové vůči časově předchozímu, ale jako odlišný způsob přístupu ke skutečnosti. V jednotlivých vystoupeních sympozia byly oprávněně zdůrazněny nové pohledy na svět, projevující se ve všech kulturně politických rovinách společnosti. Byla připomenuta identifikace role myšlení ve vztahu ke skutečnosti, výrazná subjektivace a její společenský dosah. Snad právě proto byly uvažovány i paralely mezi devadesátými léty minulého století a současnou naší situací. Nepochybně, orientace na tvořivého člověka, který si je jako subjekt vědom "řádu bytí", vytváří předpoklady pro využití zkušeností z minulých let devadesátých pro devadesátá léta současná. Není tolik důležité, že dnes trochu necitlivě místo lidská bytost, člověk, říkáme subjektivní činitel /zejména v souvislostech poukazujících na tvořiv^{ou} aktivitu člověka/.

Právě v těchto lidských souvislostech a důsledcích symposium zdůraznilo mimořádnou myšlenkovou podnětnost romantismu u nás, orientovaného na integrálního člověka, pojatého jako bytost individuální i společenskou. Plzeňské symposium tak navázalo na klíčové závěry máchovské konference z roku 1986. Vzhledem k tomu, že se historicky nemohlo ustavit jazykově české osvícenství, jak bylo mj. na sympoziu zdůrazněno, romantismus

byl u nás prakticky prvním moderním postojem ke světu v uvedeném pojetí. Mezi prameny moderní české kultury, utvořené jako systém interaktujících prvků koncem století, patří celé 19.století. Nikoliv ovšem v prosté mechanické negaci minulého, ale v negaci tvořivého převzetí, překonání a nového postoje ke světu. Prokázalo se v řadě vystoupení, že i v okamžicích evidentní společenské diskontinuity měla česká kultura 19.století spojovací jazyk: byla jím kontinuita tvůrčích hodnot. Jen tak lze pochopit, proč je 19.století v zápase o národní svébytnost kulturní a politickou v zásadě bez cenzur; tento zápas ovšem dostal novou kvalitu v létech devadesátých, s moderní orientací širokého demokratismu a ideálem sociální spravedlnosti.

Devadesátá léta jsou tak světonázorovým vykročením do dvacátého století a tvoří dynamizující faktor pro vývoj k vrcholům české kultury dvacátých a třicátých let. Skutečně: z inspirace protikladných tendencí kultury let devadesátých roste také představa umění demokratického a socialistického, které nabývá významu již na počátku století, aby se stala ve dvacátých letech určující linií národní kultury v širokém pojetí. Další vývoj této tvořivé tradice, její negace dialektická, ale i mechanická, byl již mimo rámec plzeňského sympozia.

Jestliže se vědní obory v průběhu 19. a ještě i 20.století sdružovaly na základě shody a podobnosti předmětu bádání, pak kategorickým imperativem dnes je

spolupráce na základě problému. Mezioborovost ovšem není dána pouze účastí jednotlivých oborů: je v jejich spolupráci a vzájemném dialogu. Lze doufat, že tato tvořivá a bezprostřední atmosféra sympozia se odrazila i v publikované podobě příspěvků.

Pavel Vašák